

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА
Історичний факультет
Кафедра історії та етнології України

Борисенківські ЧИТАННЯ

Збірник тез II Всеукраїнської наукової
конференції
м. Київ, 22 листопада 2024 року

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА
Історичний факультет
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА
Факультет історії, бізнес-освіти та права
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
Історичний факультет
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО
Факультет історії і міжнародних відносин
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ
Історичний факультет
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
Факультет національної безпеки, права
та міжнародних відносин

ЗБІРНИК ТЕЗ
II Всеукраїнської наукової конференції
«БОРИСЕНКІВСЬКІ ЧИТАННЯ»
22 листопада 2024 року
м. Київ

Київ – 2024

УДК 94(477+100)+37.016:94]:005.745

Б82

«Борисенківські читання»: Збірник тез II Всеукраїнської наукової конференції (Київ, 22 листопада 2024 року). Київ : Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2024. 284 с.

Матеріали конференції містять тези доповідей учасників II Всеукраїнської наукової конференції «Борисенківські читання». Тематика конференції охоплює дослідження з актуальних проблем історії України та етнології, всесвітньої історії та міжнародних відносин, а також методики та методології історії.

Збірник призначений для широкого кола науковців, студентів, аспірантів, викладачів та усіх, хто цікавиться історією.

*Рекомендовано до друку Вчено радою історичного факультету
імені Михайла Драгоманова
(протокол № 5, від 18 грудня 2024 р.)*

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Мелещенко Т.В. – кандидат історичних наук, професорка

Візер С.О. – кандидат історичних наук, доцентка

Телегуз І.О. – кандидат історичних наук, доцентка

Перепелюк О.М. – доктор філософії (історія та археологія), доцентка

Бакка Т.В. – кандидат педагогічних наук, доцентка

Упорядники:

Візер С.О. – кандидат історичних наук, доцентка

Телегуз І.О. – кандидат історичних наук, доцентка

Технічне оформлення:

Похиль С.С.

Рецензенти:

Щербак В.О. – доктор історичних наук, професор

Дробот І.І. – доктор історичних наук, професор

Тези подано в авторській редакції, автори матеріалів несуть відповідальність за подану інформацію, достовірність наведених фактів та посилань у текстах. Точки зору авторів публікацій можуть не збігатися з поглядами редакційної колегії.

© Український державний університет
імені Михайла Драгоманова, 2024

«БАТЬКО, НАШ ЗАЛУЖНИЙ»: ГЕНЕРАЛ В. ЗАЛУЖНИЙ – ГЕРОЙ МЕМІВ

*Коляда Ігор,
доктор історичних наук, професор
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова
Семеній Богдан,
здобувач вищої освіти IV курсу бакалаврату
Історичного факультету
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова
м. Київ*

Анотація. У статті висвітлено роль мемів, як розважального формату, у повсякденному житті українців в умовах повномасштабного вторгнення РФ проти України; охарактеризовано такий об'єкт політичних інтернет-мемів з початку повномасштабного російського вторгнення як Головнокомандувач Збройних Сил України, генерал Валерій Залужний.

Ключові слова: меми, політичні інтернет-меми, Головнокомандувач Збройних Сил України, генерал Валерій Залужний

Меми – невід'ємна частина сучасного медіапростору. Швидко поширюючись соцмережами, медіаплатформами та месенджерами, вони створюють своєрідну спільноту, об'єднану навколо спільного гумору чи ідеї.

В умовах повномасштабного вторгнення РФ проти України зросла роль мемів, як розважального формату, у повсякденному житті українців, що обумовлено моральною та психологічною втомленістю суспільства новинами і інформацією про воєнні дії, щоденні повідомленнями про загибель рідних, близьких, друзів, товаришів, просто співвітчизників.

В умовах війни меми, як формат розважального концепту, – важливий інструмент для інформування про правдиві факти чи ситуації, дієвий і загальнозрозумілий засіб пропаганди і протидії дезінформації та фейкам, допомагаючи швидко поширити важливі повідомлення серед військових або цивільного населення. У період повномасштабного вторгнення, як слушно, на наш погляд, зазначає І. Мудра, меми є «ефективним інструментом інформаційної війни та боротьби з російською пропагандою. В основі мемів є гумор, який пом'якшує переживання проблем чи й зовсім позбавляє тривоги» [3, с. 81].

Під час російсько-української війни меми забезпечують соціальну підтримку та зв'язок, сприяючи вибудовуванню каналів поширення почуттів та

переживань між людьми, дозволяють учасникам комунікації відчутти що вони не самотні і що інші розуміють, через що вони проходять. Створюється відчуття спільноти, яке навіть здатне об'єднати людей навколо спільних ідей та переконань. Меми також полегшують обговорення складних, вразливих тем. Вони розпочинають дискусію навколо складних соціальних проблеми, дозволяють по-новому поглянути на ці проблеми і зробити їх більш доступними для обговорення.

Подальше висвітлення важливості ролі мемів в умовах російсько-української війни обумовлює актуальність та науково-значимість цієї теми.

Серед науковців, які займалися дослідженням феномену мемів, можна назвати Л. Бровко [1], О. Вознесенська [2], І. Мудра [3]

Дослідники пропонують різні підходи та різні визначення змісту поняття «мем». Так, мем визначають, як «явище спонтанного розповсюдження певної інформації в інтернет-мережі усіма можливими способами (електронною поштою, в месенджерах, форумах, блогах тощо), почало використовуватись у середині першого десятиліття ХХІ стю; це переважно інформативні картинки, які нерідко гумористичного спрямування, передають новину та факти смішно, оригінально та цікаво» (І. Мудра) [3, с. 81-88]; «самовідтворювальна одиниця передачі, багатшаровий знак або міф, що передається від глядача до глядача шляхом копіювання, імітації та модифікації. Вони включають в себе жарти, світлини, фото або відео, які поширюються від одного користувача до іншого, часто змінюючи свою початкову форму або аспекти змісту шляхом реміксування або колажності, при цьому, породжуючи все більшу кількість варіантів» (Р. Пордзік) [4] «одиниця» культурної інформації; складна ідея, закарбована в легко запам'ятовуваних і відтворюваних словесних формулах, зображеннях, відео, мелодії, дії, образи відомих людей; сформовані шляхом стереотипізації та спрощення уявлень про складні поняття і явища, що передаються від людини до людини і впливають на її світогляд і поведінку» [5].

Дослідниця О. Вознесенська розрізняє такі типи мемів: текстові (містять лише вербальну складову); меми-зображення (картинки); медіамами (комічні сюжети, що початково розміщуються на особистих сторінках користувача, а потім він може ними поділитися з іншими людьми) та креолізовані меми (картинка, графічне зображення супроводжується текстом – ілюстрацією чи поясненням змісту мема); гіфки (анімізовані картинки, що фіксують певний емоційний відгук); метамеми – меми, функція яких – відіслати користувача Мережі до іншого мема [2, с. 12].

«Меми, які публікували мас-медіа під час війни, можна поділити на такі тематичні напрями: про російську армію, про перемоги України та визволені території, про волонтерів, про військову зброю, про звичайних українців та їх

героїчний спротив, про героїв-тварин та біолабораторії, про політичні та історичні події, політиків, чиновників і керівників держав, про зрадників, про пропагандистських російських журналістів, про побут українців під час війни, ракетні обстріли та повітряна тривога, про українських героїв, про мости (Кримський міст і Парковий міст) та міста» [3, с. 83].

Меми, за визначенням І. Мудрої, виконують ряд функцій: «розважальну, інформативну та допомагають суспільству впоратися з емоціями, тривогою та переживаннями, допомагають зняти певні бар'єри» [3, с. 84].

Характеризуючи життя українців в умовах війни, дослідниця Л. Бровко виділяє такі функції мемів: висміювання й деморалізація ворога; підтримка морального духу; ідеалізація особистості [1].

Українські медіаплатформи презентують зразки креолізовані та мемі-зображення, проте поодинокі можна зустріти також і текстові. Такі образи, слушно вказує І. Мудра, прагнуть стати реальними і привернути увагу пересічних українців. Під час війни спостерігається велика кількість гумористичних образів у пресі, на сторінках ЗМІ, у соціальних мережах та засобах комунікації [3, с. 83].

Об'єктом політичних інтернет-мемів з початку повномасштабного російського вторгнення став і залишається таким й до нині Головнокомандувач Збройних Сил України, генерал Валерій Залужний. «Залужний виявився тим військовим розумом, який був потрібний його країні. Його керівництво дозволило українським Збройним силам швидко адаптуватися до ініціативи на полі бою проти росіян», – писав для Time у травні Марк Міллі [6].

Для мільйонів громадян генерал-патріот, «залізний генерал», як про нього написали західні ЗМІ, В. Залужний став не лише символом боротьби, але також і героєм інтернет-мемів. Так, мем про Валерія Залужного в образі героя фільму «Сяйво» є асоціацією з героєм психологічного трилеру Стенлі Кубріком. В епізоді фільму, герой американського актора Джека Ніколсона прорубує сокирою двері, намагаючись дістатися до своєї жертви. Так само і Валерій Залужний у цьому мемі полює на російського окупанта, який є агресором проти України і тому є цілком законною ціллю для ліквідації. У мемі, який з'явився після оточення Збройними Силами України бійців загонів спецпризначення СОБР з Самарської області та Башкортостану (автономії РФ), генерал Валерій Залужний постає в образі майстра з ремонту котлів (на армійському жаргоні «котел – це оточення»). Після успішного контрнаступу Збройних Сил України восени 2022 року став доволі популярним мем, в якому «залізний генерал» неправильно почув свою дружину Олену та замість того, щоб зайти в бакалійний відділ магазину та взяти засушений віно град звільнив українські міста Балаклія та Ізюм. Інтернет-меми про Валерія Залужного та бейбі Йоду

з'явилися у зв'язку з подіями пов'язаними з організацією контрнаступу 17 червня 2023 року, коли Головнокомандувач ЗСУ, генерал Валерій Залужний разом з начальником Генштабу ЗСУ, генерал-лейтенантом Сергієм Шапталою відвідали військові підрозділи. Відео з цієї зустрічі зафіксувало факт, що генерал носить нашивку із персонажем кіновсесвіту «Зоряні війни». Досить популярним в інтернет-мемах є зображення Валерія Залужного як усміхненого та доброго дядька. У сюжетах багатьох мемів він виступає, як серйозна машина для вбивства російських окупантів. Серед популярних є інтернет - мем про Валерія Залужного, зроблений після першого удару по кримському мосту, з шаблоном «Вообще не хочу уезжать», поява якого пов'язана після того, як унаслідок одного з обстрілу окупантів в Криму громадянка рф на відео у сльозах розповідає, що її повністю влаштувала життя в окупованому Криму і вона не хоче нікуди їхати. Мем про Валерія Залужного та Ладу пов'язаний з пропагандистським сюжетом російських ЗМІ про те, що за загиблого сина, який воював проти України, російська родина отримала автомобіль Лада в якості компенсації.

Отже, мем є наслідком, а не причиною, це реакція на події, новини, посилання на фільми тощо. Якщо не знати факту, неможливо правильно зрозуміти мем. Якщо споживач не розуміє смислове навантаження з поєднанням візуальної складової, тоді мем втрачає свою популярність. Так, Валерій Залужний в інтернет-мемах виступає уособленням усіх Збройних Сил України. Головний захисник України в мемах завжди зображений усміхненим та спокійним. В сюжеті більшості мемів про Валерія Залужного йдеться про знищення російських військових. Хоча В. Залужний особисто не ліквідує російських окупантів, будучи Головнокомандувачем Збройних Сил України, він ухвалює надважливі рішення, які приводять до цього.

Список джерел та літератури

1. Бровко Л. Меметика у війні: як меми стають зброєю. URL: <http://surl.li/tyggp> (дата звернення: 13.11.24)
2. Вознесенська О. Меми як засіб арттерапії в подоланні колективної травми війни. Простір арттерапії. 2022. Вип. 2 (32). С. 5–29.
3. Мудра І. Меми як важлива складова контенту ЗМІ під час війни: мета, функції та теми. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»: журналістика*. 2023. Випуск 2 (6). С. 81-88
4. Pordzik R. Memetic evolution and practices of cultural information transfer: towards a semiotic-structural analysis of Internet memes. URL: https://www.academia.edu/31645298/Memetic_E (date of application: 13.11.24).
5. Проблеми інформаційної безпеки : заг. ред. М. Полтавець. Київ : Вид-во КНУ імені М. П. Драгоманова, 2018. 356 с.

6. Shuster S., Bergengruen V. Inside the Ukrainian Counterstrike That Turned the Tide of the War. Інтерв'ю журналу TIME. 2022. URL:https://time.com/6216213/ukraine-military-valeriy-zaluzhny/?utm_source=twitter&utm_medium=social&utm_campaign=editorial&utm_term=world_ukraine&linkId=183047256 (дата звернення: 12.11.2024)].

ВПЛИВ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ 2014-2024 РР. НА ФОРМУВАННЯ МОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ

*Коляда Ігор,
доктор історичних наук, професор
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова
Цейгер Ігор,
здобувач вищої освіти II курсу магістратури
Історичного факультету
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова
м. Київ*

Анотація. У студії висвітлено роль та вплив політико-соціальних подій та явищ на формування нових мовних тенденцій, зокрема повномасштабного вторгнення російських військ у лютому 2022 р. в Україну; розкрито зміни у молодіжному середовищі, для якого завжди була властива деяка жаргонізація мови у побутовому спілкуванні.

Ключові слова: російсько-українська війна, лексичні конструкції, жаргонізація, молодіжний сленг.

Будь-яка мова є динамічною системою, що постійно змінюється і еволюціонує під впливом соціальних, культурних та технологічних змін. Ці зміни можуть бути обумовлені низкою різних факторів: природною мінливістю у зв'язку з процесом технологічним прогресом, контактами між різними мовами і запозичення окремих слів або граматичних конструкцій, усе більшим поширенням масової культури серед широких верств населення тощо. Однак у надзвичайно швидкому і динамічному сучасному світі неабияку роль на формування нових мовних тенденцій є політико-соціальні події та явища. Природні катаклізми, міжконфесійні конфлікти, війни. Розпочата РФ у 2014 р. війна проти України, а особливо повномасштабне вторгнення російських військ взимку 2022 р. не могли не позначитись на формуванні та подальшому розвитку особливих конструкцій та тенденцій в українській мові.